

PROBLEMELE SECTORULUI AGRAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Florin-Anastasiu GOLOVACI

Coordonator: Valentina CHILDESCU, Conf. univ., Dr.

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: Republica Moldova este un stat agrar-industrial. Agricultură este unul dintre pilonii tradiționali pentru economia Republicii Moldova. Un studiu realizat de Banca Mondială, arată însă că agricultura din Republica Moldova este ineficientă, anul trecut sectorul a înregistrat o productivitate scăzută, investițiile în domeniu au fost mici, iar costurile exagerate. Productivitatea sectorului este de 2 ori mai mică decât în media europeană. Structura producției agricole poate fi catalogată drept una relativ stabilă, care în linii generale, pentru Moldova reprezintă 55-70% cea de origine vegetală și 30-45% de origine animală. În anul 2012 acest raport a fost de 54.7% pentru producția vegetală, și respectiv 45.3% pentru cea animalieră.

Cuvintele cheie: agricultura, sector agrar, taxa pe valoare adăugată (TVA), producție, producători agricoli.

I. Aplicarea TVA la producția agricolă

Problema în esență constă în aplicarea taxei pe valoare adăugată (TVA) la producția agricolă, acolo unde nu era necesară mărirea acesteia.

Producătorii agricoli au simțit acest lucru, iar producția lor a devenit mai scumpă cu 20%. Astfel, ea devine necompetitivă, în opinia acestora. În acest fel producătorii agricoli sunt nevoiți să micșoreze prețul la producție, pentru ca aceasta să fie cumpărată. Guvernul a încercat să calmeze producătorii agricoli, asigurându-i că taxa care va fi aplicată li se va întoarce. Problema e în faptul cum va fi returnată această taxă: banii vor fi reînțorși celor care au achitat-o sau vor fi alocați în fondul agriculturii. Guvernul, practic, nu are venituri în bugetul de stat pentru agricultură. Însă situația este incertă. În anii precedenți producția agricolă realizată în formă naturală, neprelucrată, nu era supusă unei taxe, pe când cea prelucrată, de exemplu în conserve, era taxată cu aplicarea TVA-ului. Până în 2006 acest sistem nu favoriza prelucrarea producției agricole. În felul acesta era afectată industria de prelucrare. Și atunci aplicarea TVA încurajează, într-un mod oarecare, prelucrarea producției agricole. Deci, partea negativă este că agricultorii trebuie să achite deja TVA, cea pozitivă – consumul final și prelucrarea producției sunt puse în condiții egale. Să sperăm că în viitor producția agricolă va merge pe calea prelucrării, și nu pe cea a consumului direct.

Grupuri – țintă: producătorii agricoli, întreprinderile de prelucrare, Ministerul Agriculturii.

Impactul va fi mai redus, întrucât producția agricolă, în mare parte, nu este inclusă în circuitul economic. Oamenii nu cumpără legume de la magazin, ci de la piață. Drept urmare, cum nu s-a plătit TVA, așa și nu se va plăti. Totuși, ceva s-a schimbat: prețul producției agricole neprelucrate s-a majorat, iar cel al producției agricole prelucrate a rămas același. Deci, aplicarea TVA a afectat doar producția agricolă, ca materie primă.

Cea mai dificilă perioadă presupune primii doi ani, până are loc acomodarea. Guvernul a luat decizia de a rambursa TVA-ul și de a diminua problema.

Soluție: În viitor industria de prelucrare va avea mai multe oportunități, dacă se va micșora TVA-ul pînă la 10% pentru toate produsele agricole.

II. Aplicarea TVA la importul de utilaje și echipamente

Dacă la producția agricolă, aplicarea TVA în proporție de 10% o considerăm benefică, atunci introducerea TVA la importul de utilaje și echipamente va avea efecte foarte drastice pentru economia națională.

Până în prezent, în RM sunt o sumedenie de facilități fiscale la capitolul TVA – multor produse, cum ar fi produsele agricole sau utilajele și echipamente. Dacă la producția agricolă aplicarea TVA o considerăm benefică, atunci introducerea TVA la importul de utilaje și echipamente va avea efecte drastice pentru economia noastră. Din ce cauză? Deoarece TVA este un impozit plătit de consumator. Însă, în Moldova s-a înrădăcinat deja tradiția de a lăsa plata serviciilor vamale pe seama producătorului sau consumatorului. În cazul importului de materie finită – produse de larg consum – el își recuperează TVA în 3 luni. În această perioadă importatorul creditează guvernul cu suma achitată. Dacă se importă utilaj, acesta este răscumpărat în 10 ani și atunci importatorul trebuie să crediteze guvernul pe 10 ani înainte fără dobândă. În cazul în care un agent economic este impus să importe bunuri finite și să crediteze guvernul pe 3 luni sau pe 10 ani, el va alege prima variantă. Această prevedere provoacă o situație inadecvată, când utilajele sunt uzate pînă la limită. Acum, când va avea loc reutilizarea, aplicarea acestei taxe nu va favoriza agenții economici.

Grupuri – țintă: importatorii de utilaje și echipamente, întreprinderile, muncitorii.

Impactul constă în faptul că nu va fi dezvoltată producția autohtonă, ci se va da prioritate bunurilor de import. Acest fapt va contribui la anihilarea procesului de producere economică internă și descurajarea producătorilor autohtoni.

Problema s-a făcut simțită încă din 2005. Astăzi vedem că industria este degradată, deoarece lipsesc investițiile. Guvernul nu înțelege pe deplin efectul aplicării TVA, căci în loc să aducă venituri în buget, taxa respectivă, dimpotrivă, le va diminua. E necesar, ca pe o perioadă de 3-5 ani, cât e nevoie pentru reutilizarea industriei noastre, această taxă să fie scoasă. Dorința de a atrage investiții înseamnă anularea acestei taxe.

Statul nu vede aplicarea unor impozite ca pe niște politici fiscale de stimulare a business-ului, ci ca pe metodă de colectare a banilor în buget.

Soluția: Eliminarea TVA-lor pentru importul de utilaje agricole, astfel producătorii autohtoni se vor orienta tot mai mult spre importuri și modernizarea gospodăriilor, întreprinderilor agricole.

III. Lipsa unor politici în agricultură

Până în 2006 nu a existat în R. Moldova o strategie de dezvoltare a sectorului agroindustrial.

Situația din agricultura moldovenească este critică. În Republica Moldova, politicile agricole pe parcursul ultimilor ani au urmărit realizarea unor obiective specifice de tranziție. Măsurile aplicate de către instituțiile statale au fost direcționate mai mult spre stoparea degradării sistemului agroalimentar. Instrumentele și mecanismele utilizate pentru atingerea obiectivelor politicilor agricole aplicate în Republica Moldova au îmbinat un ansamblu de instrumente agricole specifice economiilor de comandă și instrumente, care sunt tradițional folosite în țările în curs de dezvoltare. Aceasta, însă, nu a dat rezultatele așteptate. Măsurile instituțiilor centrale erau orientate spre salvarea cu orice preț a întreprinderilor agricole mari ajunse în pragul insolvenței prin intermediul vacanțelor fiscale și anularea penalităților, stimularea întreprinderilor mari din viticultură, pomicultură și celor specializate în prestarea serviciilor mecanizate în detrimentul agenților economici mici, deținerea controlului de către stat asupra bunului mers al lucrărilor agricole realizate de întreprinzătorii privați din mediul rural, etc.

Grupuri țintă: agricultorii, societatea civilă, investitorii străini.

Lipsa unei abordări strategice față de dezvoltarea acestui sector a condus la decăderea lui. Devenită poligon al diferitor experimente, agricultura țării este pe cale să dispară dacă nu vor fi luate măsurile de revigorare. Absența unor politici stabile și durabile în agricultură se datorează și dezinteresului administrației centrale față de acest sector. Lipsa unor indicatori stabili de evaluare și monitorizare a creșterii în agricultură reduce din competitivitatea acesteia. La fel, lipsește și o statistică credibilă. R. Moldova nu are nici capacitate de export a produselor agricole.

Factori:

- ✚ creșterea neînsemnată a volumului producției agricole
- ✚ asimilarea infimă de către sectorul agricol a investițiilor locale și străine, inclusiv din contul remitențelor de peste hotare. Cota sectorului agrar în investițiile în capital fix constituie 4,9%, iar cota acestuia în PIB – peste 21%.
- ✚ productivitatea și competitivitatea redusă a sectoarelor agricole. Productivitatea principalelor culturi agricole nu depășește nivelul înregistrat în anii 60 ai secolului trecut.
- ✚ migrarea populației active din mediul rural

Soluția: Situația în domeniul agricol va suferi schimbări esențiale. A fost aprobată Strategia de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada anilor 2006-2015, care are drept scop animarea dezvoltării agriculturii moldovenești.

Tabelul 1: Aprecierea volumului de producție animală și vegetală în perioada 2002-2013 în RM.

Ani	Total (mln. lei)	Producție vegetală	Producție animală	Creșt/desc. per ansamblu
2002	—8646	—5727	—2655	—
2003	▲ 10 354	▲ 7086	▲ 2937	▲ 9.3%
2004	▲ 11 819	▲ 7900	▲ 3524	▲ 14.1%
2005	▲ 12 688	▲ 8449	▲ 3851	▲ 7.3%
2006	▲ 13 734	▲ 9079	▲ 4278	▲ 8.2%
2007	▼ 12 825	▼ 7941	▲ 4509	▼ 6.6%
2008	▲ 16 503	▲ 10 600	▲ 5519	▲ 28.7%

2009	▼ 13 300	▼ 7861	▼ 4987	▼ 19.4%
2010	▲ 19 873	▲ 13 616	▲ 5786	▲ 49.4%
2011	▲ 22 619	▲ 15 751	▲ 6347	▲ 13.8%
2012	▼ 19 922	▼ 11 978	▲ 7529	▼ 11.9%
2013	▲ 24 472	▲ 16 212	▲ 7810	▲ 22.8%

Sursa: Probleme agrare în RM (www.wikipedia.md)

IV. Prețul pământului va crește odată cu integrarea în UE

În opinia multor experți, ne putem aștepta la o creștere substanțială a prețului pământului, ca urmare a integrării R. Moldova în UE. În acest context, ei spun că piața funciară este o piață locală, pământul se vinde acolo unde este situat spațial. Tatiana Lariușin, expert în economie de la Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale, IDIS Viitorul, a menționat că odată cu integrarea în UE prețul pământului cu siguranță va crește ca urmare a atragerii investițiilor străine. „Costul pământului în R. Moldova nu corespunde celui de piață, acesta este mult sub nivel și integrarea în UE doar va accelera creșterea prețului”, a punctat Lariușin.

Prețul pământului diferă foarte mult de la o țară la alta, chiar în cadrul UE, iar în R. Moldova aceste diferențe pot fi observate de la o zonă la alta, de la un raion la altul și chiar de la o comună la alta.

Experții nu exclud, însă, posibilitatea ca, în urma intrării pe piața unică, să asistăm la creșterea prețurilor produselor agricole, fapt ce ar stimula producția autohtonă și, în consecință, creșterea prețului pentru pământ.

Tabelul 2: Dinamica principalelor forme organizatorico-juridice în agricultură în RM

<i>Deținători de terenuri agricole</i>	2006	2007	2008	2009	2006/2009 %
<i>Cooperative agricole</i>	239	259	283	233	97,5
<i>Societăți pe acțiuni</i>	116	109	108	170	146,6
<i>Societăți cu răspundere limitată</i>	1342	1344	1513	2038	151,9
<i>Gospodării țărănești (GȚ), inclusiv</i>	390380	386208	380935	399842	102,4
<i>GȚ cu suprafața mai mare de 100ha</i>	186	209	203	7276	39 de ori
<i>GȚ cu suprafața de la 50 până la 100ha</i>	105	113	143	524	499,0
<i>GȚ cu suprafața de la 10 până la 50 ha</i>	746	904	1126	1794	240,5
<i>GȚ cu suprafața de la 5 până la 10 ha</i>	3307	4156	4320	3958	119,7
<i>GȚ cu suprafața de la 1 până la 5 ha</i>	239494	216110	223526	240824	100,6
<i>GȚ cu suprafața de până la 1 ha</i>	146542	164716	151617	145466	99,3

Sursa: Întreprinderile agricole în RM (www.statistica.md)

Alte probleme ale sectorului agrar pe scurt:

- Cantitatea de îngrășăminte minerale și organice utilizate în agricultura Republicii Moldova este de zeci de ori mai mică decât în țările dezvoltate. Acest fapt, are drept urmare un bilanț profund negativ al humusului în degradarea și micșorarea fertilității solurilor.
- În cadrul sectorului zootehnic predomină producția de scară mică în gospodăriile particulare, unde se practică, de obicei, tehnologii extensive de producere, fapt ce a cauzat reducerea productivității acestui sector și intensificarea poluării localităților rurale.
- Investițiile de capital fix în agricultură au fost de circa 909 milioane lei în anul 2009, iar în industria alimentară și a băuturilor de circa 522 milioane lei. Ponderea investițiilor străine directe în agricultură a fost doar de circa 1,5% din total volumul de investiții în agricultură în anul 2009, fapt ce confirmă indirect competitivitatea redusă a acestui sector al economiei naționale.

Soluții propuse și recomandate de specialiștii-cercetători în domeniu:

- Programele de instruire profesională și antreprenorială a tinerilor agricultori sunt necesare pentru stimularea lansării unor afaceri noi, dezvoltarea inovărilor și transferului tehnologic în agricultură.
- Investițiile în infrastructura de scară mică, inclusiv de conservare a solului și bazinelor acvatice precum și a zonelor umede poate reduce riscul evenimentelor dezastruoase (alunecări de teren, inundații, etc.), dar și a proceselor cronice cum ar fi eroziunea solului, scăderea nivelului apelor freatice etc.

- Promovarea diversificării la nivel de exploatare agricolă, astfel ca riscurile să fie distribuite între un număr mai mare de agenți economici. Pericolul specializării în Republica Moldova a fost demonstrat prin criza strugurilor din anul 2008, precum și de embargoul impus de Rusia în privința vinurilor moldovenești.
- Suportul exploatareilor agricole mici în organizarea lor în grupuri, asociații și uniuni poate oferi posibilități importante pentru reducerea costurilor legate de penetrarea unor piețe noi și de prevenirea excluderii acestora de pe piețele agro-alimentare.
- Investițiile publice în stocuri de rezervă sunt, în principiu, un mod eficient de reducere a fluctuațiilor sezoniere de prețuri. Rezervele de stat de cereale, destul de modeste, au permis stabilizarea prețurilor în anul 2008 în timpul fluctuației prețurilor cauzate de criza produselor agricole pe piețele internaționale.
- Promovarea investițiilor în mijloacele corespunzătoare de procesare, stocare și marketing pentru a reține veniturile în cadrul lanțului de producere și pentru reducerea fluctuației acestor venituri.

Concluzie: Agricultură este un sector strategic pentru R. Moldova, care dispune de potențial de dezvoltare și poate contribui la revenirea lentă a economiei la pozițiile pierdute în ultimile două decenii. Creșterea productivității necesită investiții, de aceea e necesară creșterea fondurilor de subvenționare în agricultură. O șansă pentru creșterea veniturilor obținute în sectorul agricol ar fi promovarea și facilitarea exporturilor atât spre vest cât și spre est.

Bibliografie:

1. Munteanu, Gh. Mocanu, V. Ioniță, I. Sinchevici, *100 cele mai presante probleme ale Republicii Moldova*, Chișinău, 2006.
2. Dorin Galben, *Creșterea prețului pentru pământ în RM*, Chișinău, 2013.
3. Galina Șelari, *Sectorul agrar al Republicii Moldova și al Transnistriei: reforme și rezultate*, Chișinău, 2012.
4. www.asm.md
5. www.google.md
6. www.scrib.ro
7. www.statistica.md
8. www.wikipedia.ro